

Sygn. akt VI ACa 870/13

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 lutego 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący - Sędzia SA – Jan Szachułowicz

Sędzia SA – Teresa Mróz (spr.)

Sędzia SA – Beata Waś

Protokolant: – st. sekr. sąd. Ewelina Murawska

po rozpoznaniu w dniu 20 lutego 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa B. M., M. B., E. K. i B. S.

przeciwko Powiatowi (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powódek

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 25 lutego 2013 r.

sygn. akt XXV C 122/12

I oddala apelację,

II nie obciąża powódek kosztami postępowania apelacyjnego,

III przyznaje adwokatowi M. P., z sum Skarbu Państwa – Sąd Okręgowy w Warszawie, wynagrodzenie w kwocie 3 600 (trzy tysiące sześćset) złotych, powiększone o należną stawkę VAT, z tytułu pomocy prawnej świadczonej powódce z urzędu.

Sygn. akt VI A Ca 870/13

UZASADNIENIE

Powodowie B. M. i M. M. wnieśli o zasądzenie od pozwanej gminy L. kwoty 87.000.000 zł (przed denominacją) tytułem odszkodowania za bezumowne korzystanie z nieruchomości położonej w L. o powierzchni 977 m kw. składającej się z działek ewidencyjnych nr (...) położonej przy ulicy (...) o powierzchni 600 m kw. i (...) położonej przy ulicy (...) o powierzchni 377 m kw.

Sprawa początkowo toczyła się przed Sądem Rejonowym w Nowym Dworze Mazowieckim, który postanowieniem z dnia 25 października 1994 r. na wniosek Gminy L. dopozwał w charakterze pozwanego Dyrekcję Wojewódzką Dróg Miejskich Rejon w N..

W toku postępowania, w dniu 12 marca 2008 r. zmarł powód M. M.. Jego spadkobiercami są B. M., M. B., E. K. i B. S..

Strona powodowa, w dniu 20 stycznia 2010 r., dokonała modyfikacji powództwa poprzez cofnięcie pozwu w zakresie żądania odszkodowania za bezumowne korzystanie z działki o numerze (...), wnosząc jednocześnie o zasądzenie odszkodowania za bezumowne korzystanie z działki nr (...) przy położonej przy ulicy (...) w L. w kwocie 46.964 zł za okres od 1991 r. do 2008 r. Postanowieniem z dnia 24 marca 2010 r. na wniosek strony powodowej, Sąd na podstawie art. 194 § 3 k.p.c. wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego Powiat (...). Na rozprawie w dniu 19 maja 2010 r. strona powodowa cofnęła pozew przeciwko Gminie L. podtrzymując żądanie zasądzenia kwoty 46.180,32 zł od pozwanego Powiatu (...). Po zajęciu stanowiska strona powodowa cofnęła pozew również przeciwko temu pozwanemu. Postanowieniem z dnia 19 maja 2010 r. Sąd umorzył postępowanie wobec Gminy L. i Powiatu (...). Pismem z dnia 24 maja 2010 r. strona powodowa cofnęła oświadczenie o cofnięciu pozwu wobec Powiatu (...). W zażaleniu na postanowienie o umorzeniu wobec tego pozwanego postępowania strona powodowa podtrzymała żądanie zasądzenia od Powiatu (...) kwoty 46.180,32 zł. Postanowieniem z dnia 19 maja 2010 r. Sąd Apelacyjny uchylił postanowienie o umorzeniu wobec Powiatu (...) postępowania. Postanowienie o umorzeniu postępowania wobec Gminy L. uprawomocniło się.

Postanowieniem z dnia 31 stycznia 2012 r. Sąd zawiesił postępowanie w sprawie na podstawie art. 174 § 1 pkt 1 k.p.c. w zakresie dotyczącym M. M., a następnie podjął je z udziałem B. M., M. B., E. K. i B. S.. Sąd odrzucił również pozew w stosunku do Dyrekcji Wojewódzkiej (...) Miejskich Rejon w N..

Pozwany Powiat (...) w merytorycznym stanowisku zawartym na rozprawie w dniu 19 maja 2010 r. wniósł o oddalenie powództwa, wskazując, że z dniem 1 stycznia 1999 r. pozwany jest właścicielem przedmiotowej działki, natomiast za okres poprzedni Powiat (...) nie ponosi odpowiedzialności, ponieważ nie odpowiada za zobowiązania Skarbu Państwa. Dodatkowo podniósł zarzut przedawnienia roszczenia.

Powódka B. M. na rozprawie w dniu 25 lutego 2013 r. rozszerzyła pozew wnosząc dodatkowo o zasądzenie od pozwanego kwoty 8.338,10 zł tytułem skapitalizowanych odsetek ustawowych od kwoty 46.180,32 zł za okres od 22 stycznia 2009 r. do 25 lutego 2013 r.

Wyrokiem z dnia 25 lutego 2013 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo rozstrzygając o kosztach postępowania.

Rozstrzygnięcie to zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych Sądu Okręgowego:

Nieruchomość gruntowa położona w L. przy ulicy (...) o powierzchni 600 m kw. stanowiąca działkę nr Ew. (...) z obrębem (...) począwszy od 1991 r. do dnia 31 grudnia 1998 r. stanowiła przedmiot własności małżonków B. i M. M.. Nieruchomość ta stanowiła fragment drogi wojewódzkiej i do dnia 31 grudnia 1998 r. pozostawała w zarządzie Wojewódzkiej Dyrekcji Dróg Miejskich w N., której organem założycielskim był Wojewoda (...). Decyzją nr (...) z dnia 10 grudnia 2008 r. Wojewoda (...) stwierdził nabycie własności przedmiotowej nieruchomości przez Powiat (...) z dniem 1 stycznia 1999 r.

Powiat (...) powstał z dniem 1 stycznia 1999 r. i przedmiotowa nieruchomość jako droga wojewódzka z mocy prawa stała się drogą powiatową.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że powództwo podlega oddaleniu. Okoliczności faktyczne istotne dla rozstrzygnięcia sprawy w zasadzie były bezsporne, natomiast spór dotyczył kwestii prawnych. Sąd Okręgowy podkreślił, że wobec zamiennego oznaczania przez powoda w pismach procesowych Powiatu (...) jako powiatu i starostwa, to jedynie Powiat (...) posiada osobowość prawną zgodnie z przepisem art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym, natomiast starostwo powiatowe stosownie do treści art. 33b ust. 1 tej ustawy stanowi jedynie administrację zespoloną w ramach powiatu.

Odnosząc się do żądania strony powodowej, Sąd Okręgowy podniósł, że roszczenie powódek o zasądzenie wynagrodzenia za okres od 1 stycznia 1999 r. do 2008 r. podlegało oddaleniu wobec tego, że przedmiotowa nieruchomość stanowiła własność pozwanej począwszy od 1 stycznia 1999 r. Fakt wydania decyzji stwierdzającej nabycie przez Powiat (...) własności działki został przez stronę powodową przyznany. Wobec powyższego powódki nie były legitymowane do wystąpienia z przedmiotowym roszczeniem wobec pozwanej. Sąd podkreślił, że roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z rzeczy stanowi roszczenie uzupełniające wobec roszczenia windykacyjnego, zatem przysługuje jedynie właścicielowi. Skoro więc powódkom nie przysługuje tytuł własności począwszy od 1 stycznia 1999 r. nie mogą również domagać się wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z tej nieruchomości za powyższy okres.

W ocenie Sądu Okręgowego nie zasługuje również na uwzględnienie żądanie wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości za okres sprzed 1 stycznia 1999 r. Powiat (...) powstał z mocy ustawy dopiero 1 stycznia 1999 r. i posiada odrębną od Skarbu Państwa osobowość prawną, a jako samodzielny podmiot nie ponosi odpowiedzialności za zdarzenia, które zaistniały przed jego powstaniem. Wojewódzka Dyrekcja Dróg Miejskich Rejon w N. nie była poprzednikiem prawnym Powiatu (...) odnośnie do spraw związanych z przedmiotową drogą publiczną położoną w L. przy ulicy (...). Poprzednikiem tym był Skarb Państwa – Wojewoda (...). Sąd podkreślił, że Skarb Państwa i Powiat (...) to dwa odrębne podmioty prawa, natomiast Wojewódzka Dyrekcja Dróg Miejskich Rejon N. była jedynie jednostką organizacyjną Skarbu Państwa, za pośrednictwem której odbywał się zarząd tą drogą.

Ubocznie Sąd Okręgowy wskazał, że nawet gdyby uznać, że Powiat (...) ponosiłby odpowiedzialność za okres poprzedzający dzień 1 stycznia 1999 r. to i tak powództwo nie mogłoby być uwzględnione wobec skutecznie podniesionego zarzutu przedawnienia. Roszczenie z tytułu wynagrodzenia za bezumowne korzystanie z nieruchomości przedawnia się po upływie 10 lat stosownie do treści art. 118 k.c. Oznacza to, że wszelkie roszczenia z tego tytułu przeciwko Powiatowi (...) za okres poprzedzający 20 stycznia 2000 r. przedawniły się, bowiem powódka wystąpiła o dopozwanie tego podmiotu na rozprawie w dniu 20 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy podkreślił, że nie zachodzą w sprawie przesłanki uznania zarzutu przedawnienia za nadużycie prawa podmiotowego, bowiem powódka uchybiła terminowi przedawnienia w znaczny sposób, a jednocześnie brak jest podstaw do uznania, że występowały obiektywne trudności w terminowym dochodzeniu roszczeń, ponieważ już od sierpnia 1994 r. powodowie korzystali w sprawie z usług profesjonalnego pełnomocnika.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy rozstrzygnął na podstawie art. 102 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiodła strona powodowa. Zaskarżając wyrok w zakresie punktu pierwszego, powódki zarzuciły Sądowi Okręgowemu naruszenie prawa materialnego:

- art. 73 ustawy z dnia 13 października 1998 r. Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i przyjęcie, że podmiot, który nie istniał w dniu 31 grudnia 1998 r. mógł w dniu 1 stycznia 1999 r. nabyć własność działki, której wcześniej nie posiada;
- art. 5 k.c. poprzez błędną wykładnię i uznanie, że oddalenie powództwa nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego;
- art. 225 k.c. w zw. z art. 224 § 2 k.c. poprzez ich niezastosowanie, mimo, że strona pozwana była posiadaczem w złej wierze działki należącej do powódek;
- art. 21 ust. 1 oraz art. 64 Konstytucji RP poprzez ich niezastosowanie co skutkowało odmową udzielenia ochrony własności powódek;

Naruszenie prawa procesowego:

- art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 328 § 2 k.p.c. poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego oraz tylko pobieżne i powierzchowne wyjaśnienie podstawy prawnej i faktycznej wyroku.

W konkluzji apelacji powódki wniosły o zmianę w całości zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa, ewentualnie o jego uchylenie i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powódek pozbawiona jest uzasadnionych podstaw prawnych i jako taka podlega oddaleniu.

Wbrew twierdzeniom zawartym w apelacji powódek Sąd Okręgowy dokonał wszechstronnej oceny materiału dowodowego zebranego w sprawie, ponadto powódki w uzasadnieniu apelacji nie wskazują, jakich dowodów Sąd Okręgowy nie rozważył i nie ocenił. Wobec tego ogólne postawienie zarzutu naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. i przytoczenie jedynie jego kodeksowej treści nie może okazać się skuteczne. Należy również pamiętać, że postawienie takiego zarzutu może okazać się skuteczne jedynie wówczas, gdy zostanie wykazane, że Sąd orzekający na podstawie zgromadzonych dowodów doszedł do nielogicznych wniosków. W przedmiotowej sprawie natomiast Sąd nie dostrzega tego rodzaju wadliwości, ani też powódki okoliczności takich nie podnoszą.

Odnośnie do zarzutu naruszenia przepisu art. 328 § 2 k.p.c. stwierdzić należy, że sąd drugiej instancji jest sądem merytorycznym rozpoznającym, na skutek apelacji i w granicach zakresu zaskarżenia, sprawę na nowo, zatem tylko tego rodzaju uchybienia w sporządzeniu uzasadnienia wyroku mogą stanowić podstawę skutecznie podniesionego zarzutu naruszenia art. 328 § 2 k.p.c., które uniemożliwiają instancyjną kontrolę zaskarżonego orzeczenia. Sąd Apelacyjny nie dostrzega w niniejszej sprawie podstaw do uznania, że sąd pierwszej instancji przepis ten naruszył.

Odnośnie do zarzutów naruszenia prawa materialnego stwierdzić należy, że i te okazały się nietrafne.

Stosownie do treści art. 73 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. – Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną nieruchomości pozostające w dniu 31 grudnia 1998 r. we władaniu Skarbu Państwa lub jednostek samorządu terytorialnego, nie stanowiące ich własności, a zajęte pod drogi publiczne, z dniem 1 stycznia 1999 r. stają się z mocy prawa własnością Skarbu Państwa lub właściwych jednostek samorządu terytorialnego za odszkodowaniem. Przepis ten określa przesłanki, od spełnienia których uzależnione jest nabycie przez Skarb Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego z mocy prawa z dniem 1 stycznia 1999 r. prawa własności gruntów. Przesłanki te to zajęcie nieruchomości pod drogę publiczną, władanie nią w dniu 31 grudnia 1998 r. przez Skarb Państwa lub właściwą jednostkę samorządu terytorialnego oraz nieprzysługiwanie Skarbowi Państwa lub jednostce samorządu terytorialnego prawa własności do nieruchomości. Innymi słowy ustawodawca nie związał skutków nabycia własności nieruchomości z mocy prawa, przewidzianego w art. 73 ust. 1 ustawy z 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną, z jej posiadaniem opartym wyłącznie na jakiegokolwiek umowie, lecz odniósł się do każdego stanu władania cudzą nieruchomością, nawet wbrew woli jej właściciela, byleby nieruchomość nie stanowiła w dniu 31 grudnia 1998 r. własności publicznej (patrz wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie z dnia 1 marca 2012 r., sygn. I SA/Wa 1749/11). W niniejszej sprawie przesłanki te zostały spełnione, sam fakt, że przedmiotowa nieruchomość stanowiła drogę publiczną sprawia, że znajdowała się ona w posiadaniu Skarbu Państwa.

Przepisy art. 224 i 225 k.c. określają tzw. roszczenia uzupełniające, które są ściśle związane z własnością nieruchomości. Wobec powyższego roszczenia uzupełniające – wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości nie przysługuje osobie, która nie legitymuje się tytułem własności. Powódki, a właściwie ich poprzednicy prawni utracili własność przedmiotowej nieruchomości z dniem 1 stycznia 1999 r. Od tego momentu nie przysługuje im własność nieruchomości, zatem nie mogą domagać się wynagrodzenia, tym bardziej, że to po stronie pozwanej właśnie występuje właściciel nieruchomości.

Dlatego też nie można uznać za zasadne zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów prawa materialnego art. 224 § 2 k.c. oraz art. 225 k.c. Należy również zaznaczyć, że a momentem uzyskania przez pozwanego tytułu własności,

tj. z dniem 1 stycznia 1999 r., nie można mówić o złej wierze posiadania przez niego przedmiotowej nieruchomości, a na tę okoliczność powódki zwracają uwagę w apelacji.

W kontekście zarzutu naruszenia prawa materialnego należy również podkreślić, że odnośnie do okresu poprzedzającego nabycie z mocy prawa tytułu własności przez Powiat (...) żądanie powódek skierowane do tego podmiotu o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości nie jest zasadne. Po pierwsze dlatego, że Powiat (...) nie jest następcą prawnym Skarbu Państwa, we władaniu którego pozostawała przedmiotowa nieruchomość przed 1 stycznia 1999 r. W piśmie zatytułowanym uzupełnienie apelacji strona powodowa wskazuje, że pozwany Powiat przejął wszelkie obowiązki poprzednika w szczególności wynikające z zawartych umów i porozumień oraz decyzji administracyjnych, strona powodowa twierdzi, że Powiat ipso iure przejął obowiązki i prawa poprzednika w sposób pochodny. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 22 października 2002 r. (III CKN 1125/00) wyraził pogląd, że zakres przedmiotowy art. 103 ust. 4 i 5 ustawy z 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną jest szerszy niż określony w art. 80 ust. 1. W art. 103 ust. 4 i 5 chodzi bowiem o prawa i obowiązki powstałe na tle stosunków prawnych związanych z działalnością zarządcy drogi w zakresie jego zadań i kompetencji, podczas gdy art. 80 ust. 1 dotyczy wyłącznie zobowiązań finansowych. Przepisów tych nie można zatem postrzegać w relacji *lex generalis - lex specialis*. Oznacza to, że art. 103 ust. 4 i 5 nie uchyla zasady wyrażonej w art. 80 ust. 1, zgodnie z którą samorząd terytorialny nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania powstałe do dnia 31 grudnia 1998 r. w związku z działalnością państwowych jednostek organizacyjnych; zobowiązania te pozostają zobowiązaniami Skarbu Państwa, jako podmiotu prawa wyposażonego w osobowość prawną, który nie uległ likwidacji (art. 33 k.c.). Takie samo stanowisko wyraził Sąd Najwyższy w orzeczeniach z dnia 18 grudnia 2002 r. w sprawie I PKN 668/01 i z dnia 30 czerwca 2003 r. w sprawie I CKN 393/01. Dlatego też przyjąć należy, że jest to pogląd ugruntowany w orzecznictwie, wobec czego wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2001 r. (V CKN 1490/00), na który powołuje się strona powodowa wyraża pogląd całkowicie odosobniony.

Po drugie roszczenie powódek dotyczące okresu sprzed 1 stycznia 1999 r. podlegało oddaleniu z tego względu, że nawet przyjmując następstwo prawne Powiatu (...), skutecznie podniesiony został przez pozwanego zarzut przedawnienia. Roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z cudzej rzeczy przedawnia się po upływie 10 lat stosownie do treści art. 118 k.c. Bieg terminu przedawnienia w stosunku do pozwanego Powiatu (...) należy liczyć od momentu wstąpienia tego podmiotu do postępowania tj. 20 stycznia 2010 r. Zatem roszczenie o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości za okres sprzed 20 stycznia 2000 r. uległo przedawnieniu. Rację ma przy tym Sąd Okręgowy stwierdzając, że w sprawie nie ma podstaw do uznania, że zgłoszenie przez pozwanego zarzutu przedawnienia stanowi nadużycie prawa. Pozwany jako podmiot mający osobowość prawną istnieje od 1 stycznia 1999 r., wobec tego nie istniały uzasadnione powody braku wezwania tego podmiotu do postępowania na wcześniejszym jego etapie, tym bardziej, że powódki reprezentowane były przez profesjonalnego pełnomocnika. W sprawie nie doszło do skutecznego przerwania biegu przedawnienia, a z pewnością za działanie prowadzące do przerwania biegu terminu przedawnienia nie może być uznane wezwanie do udziału w sprawie Skarbu Państwa. Brak istniejącego między Skarbem Państwa i Powiatem (...) następstwa prawnego powoduje, że dla obu tych podmiotów bieg terminu przedawnienia liczony jest oddzielnie.

Nie jest również zasadny zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisu art. 21 i 64 Konstytucji RP. Podnieść należy, że Wojewódzki Sąd Administracyjny w Gliwicach w wyroku z dnia 13 stycznia 2011 r. (sygn. akt II SA/GI 718/10) stwierdził, że pozbawienie decyzją wojewody w trybie art. 73 ust. 3 ustawy z 1998 r. - Przepisy wprowadzające ustawy reformujące administrację publiczną skuteczności powoływania się przez nabywców nieruchomości na przysługujące prawo własności stanowi formę publicznoprawnego pozbawienia tych uprawnień, co w rozumieniu art. 21 ust. 2 Konstytucji RP oznacza w istocie wywłaszczenie, które nie może nastąpić bez słusznego odszkodowania. Przysługiwanie odszkodowania powinno zaś być rozważane przede wszystkim w ramach tych regulacji prawnych, które związane są z materialnoprawną podstawą odebrania praw do nieruchomości. Zgodnie z art. 21 Konstytucji RP wywłaszczenie jest dopuszczalne jedynie wówczas, gdy jest dokonywane na cele publiczne i za słusznym odszkodowaniem, przy czym w niniejszej sprawie kwestia odszkodowania pozostaje poza zainteresowaniem sądu. Kwestia odszkodowania za wywłaszczone mienie bowiem została uregulowana w paragrafie 4 art. 73 ustawy

wprowadzającej ustawy reformującej administrację publiczną i stosownie do niego odszkodowanie to jest ustalane i wypłacane według zasad i trybu określonych w przepisach o odszkodowaniach za wywłaszczone nieruchomości, na wniosek właściciela nieruchomości złożony w okresie od dnia 1 stycznia 2001 r. do dnia 31 grudnia 2005 r. Po upływie tego okresu roszczenie wygasa.

Z powyższego wynika, że wypłacenie bądź niewypłacenie odszkodowania za wywłaszczone mienie nie ma wpływu na skuteczność wywłaszczenia, ale też na zasadność roszczenia o wynagrodzenie za bezumowne korzystanie z nieruchomości.

Z powyższych względów nie można uznać za trafne zarzuty naruszenia przez Sąd Okręgowy przepisów art. 21 i 64 Konstytucji.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku. O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto stosownie do treści art. 102 k.p.c. mając na uwadze sytuację zdrowotną powódek, co zdaniem Sądu Apelacyjnego stanowi wypełnienie przesłanki szczególnie uzasadnionego wypadku w rozumieniu powyższego przepisu.